

Міністерство освіти і науки України

**Модельна навчальна програма
курсу «Географія релігій.
Основний / Поглиблений рівень»
для закладів загальної середньої освіти**

Автори: Горобець Л.В., Топольницька Ю.А.

«Рекомендовано Міністерством освіти і науки України»
(наказ Міністерства освіти і науки України від 28 серпня 2025 року № 1192)

*Програма створена в рамках проєкту «Зміст»
Міжнародного благодійного фонду savED
за підтримки фінської Міжнародної неурядової організації Finn Church Aid*

Вступна частина

Модельна навчальна програма курсу «Географія релігій. Основний / Поглиблений рівень» (далі – Програма) реалізує компетентнісний потенціал, мету і завдання громадянської та історичної освітньої галузі, визначені Державним стандартом профільної середньої освіти (далі – Державний стандарт). Програма призначена для викладання курсу «Географія релігій» в класах профільного циклу профільної середньої освіти. Програма передбачає реалізацію частини вимог до обов'язкових результатів навчання у громадянській та історичній освітній галузі (Додаток 18 Державного стандарту). У поєднанні з програмою «Інтегрований курс історії та громадянської освіти. 11-12 клас. Профільна середня освіта. Основний рівень» вона охоплюватиме всі обов'язкові результати навчання цієї галузі.

Курс «Географія релігій» (далі – Курс) викладається за умови його вибору учнівством та закладом освіти й може реалізовуватися як у межах передбаченої кількості навчальних годин для вивчення обов'язкових освітніх компонентів за обраним профілем навчання, так і коштом годин для вибіркових освітніх компонентів, що фінансуються з державного бюджету.

Програма створена в рамках проєкту «Зміст» Міжнародного благодійного фонду savED за підтримки фінської Міжнародної неурядової організації Finn Church Aid.

Програма є основою для створення навчальних програм як основного, так і поглибленого рівнів, із відповідною корекцією орієнтирів для оцінювання, змісту, обсягів навчального часу, способів формування компетентностей і рівнів складності навчального матеріалу.

Метою Курсу є сформувати в учнівства уявлення про головні світоглядні засади релігій світу (на прикладі християнства, ісламу, іудаїзму, індуїзму та буддизму), роль релігій в Новітній історії та сучасному світі, на прикладі окремих режимів виявити використання релігійних засад в експансивній політиці, дізнатись про основні туристичні об'єкти України і світу, пов'язані із релігіями, обговорити питання що посприяють формуванню компетентностей, необхідних для самореалізації, виховання відповідального, шанобливого ставлення до національних та культурних цінностей українського народу та людства.

Компетентнісний потенціал Курсу охоплює всі ключові компетентності громадянської та історичної галузі, визначені Державним стандартом (Додаток 17). Зокрема, компетентність **Вільне володіння державною мовою** формується через створення текстів про релігії, застосування релігієзнавчої термінології та аналіз історичних джерел з релігійної тематики. **Здатність спілкуватися іноземними мовами** розвивається при роботі з іноземними джерелами про світові релігії та використанні міжнародної релігійної термінології. **Математична компетентність** реалізується через аналіз статистичних даних про розподіл послідовників релігій та кількісні дослідження туристичних потоків до релігійних центрів. **Компетентності в галузі природничих наук**

техніки та технологій формуються при вивченні впливу географічного середовища на релігійні уявлення та екологічних аспектів релігійного туризму. **Інформаційно-комунікаційна компетентність** розвивається через використання цифрових технологій для дослідження релігійних конфліктів та створення туристичних маршрутів. **Навчання впродовж життя** формується через проєктну роботу з релігієзнавчої тематики та розвиток навичок самостійного дослідження. **Підприємливість та фінансова грамотність** реалізується при розробці туристичних проєктів та моделюванні способів подолання релігійних конфліктів. **Соціальна та громадянська компетентності** формуються через обговорення релігійної терпимості, міжкультурний діалог та розвиток навичок конструктивної взаємодії у полірелігійному суспільстві. **Культурна компетентність** розвивається через знайомство з релігійною спадщиною України і світу як частиною культурного надбання людства. **Екологічна компетентність** формується через вивчення екологічних аспектів паломництва та відповідального ставлення до збереження релігійних пам'яток.

Зміст Програми не суперечить *ціннісним орієнтирам* Державного стандарту, а навпаки підтримує й посилює їх. Зокрема, повага до прав людини формується через обговорення релігійної терпимості та аналіз порушень прав людини у різних країнах світу, дослідження питання «країни, в яких іншовірці ризикують». Розвиток критичного мислення відбувається під час виявлення інформаційних маніпуляцій та пропаганди в релігійному контексті, аналізу ролі РПЦ у загарбницькій політиці Російської Федерації. Формування громадянської позиції та патріотизму реалізується через вивчення релігійної ситуації в Україні, розуміння використання релігії в експансивній політиці російського агресора. Принципи інклюзивності втілюються через формування взаємоповаги у міжкультурних діалогах, вивчення різноманітності релігій та їх спільних засад. Академічна доброчесність забезпечується через роботу з автентичними джерелами, верифікацію судження з використанням кількох джерел інформації. Екологічна свідомість розвивається при вивченні екологічних аспектів паломництва та відповідального ставлення до збереження релігійних пам'яток як частини культурної спадщини людства.

Основними завданнями Курсу є:

- сформулювати в учнівства уявлення про різноманіття релігій, відмінності та спільні ознаки у світоглядних засадах релігій (на прикладі авраамічних релігій, індуїзму та буддизму);
- розширення знань про роль релігій у Новітній історії, у формуванні національної ідентичності та появі держав;
- опанування навичок критичного і системного мислення в аналізі міжнародних конфліктів, що мають релігійну складову;
- розширення знань про культури світу та культури України як однієї із них, формування взаємоповаги у міжкультурних діалогах.

Програма побудована на низці *принципів*, що забезпечують її цілісність, практичну спрямованість і відповідність сучасним викликам:

компетентнісний підхід – основою для програми є досягнення ключових компетентностей, передбачених Державним стандартом у громадянській та історичній галузі;

тематичний підхід – програма складена відповідно до тем, що зорієнтовані на зацікавлення учнівства, спонукають їх до розмірковувань і полеміки;

зв'язок із сучасністю – виклад тем має стосуватися безпосередньо сучасності, взаємозв'язку минуле – теперішнє – майбутнє;

Програма вибудована відповідно до логіки поступового опанування понять із соціальної географії та релігієзнавства, формування практичних умінь дослідження релігійних процесів і розвитку ключових компетентностей. Вона охоплює вступ, три основних теми і завершальне узагальнення, що забезпечує послідовний розвиток знань, умінь і ціннісних орієнтирів учнівства.

Програма складається з таких структурних елементів:

1) Вступна частина містить загальну характеристику курсу, визначає його мету, ключові компетентності, ціннісні орієнтири, завдання, підходи та принципи реалізації.

2) Основна частина розкриває зміст курсу, охоплює очікувані результати навчання, пропонує зміст інтегрованого курсу та види навчальної діяльності.

У Курсі передбачено такі розділи:

Вступ, що знайомить з релігіями, що мають найбільше послідовників, дає визначення основним релігієзнавчим термінам, представляє космогонічні уявлення різних релігій;

Тема 1. Релігії в сучасному світі присвячена впливу релігій на формування національної ідентичності, політичну структуру країни, особливості сільського господарства;

Тема 2. Релігії та сучасні міжнародні конфлікти, в якій аналізується релігійна складова міжнародних конфліктів у XXI столітті, розглядаються шляхи подолання криз;

Тема 3. Релігії і туризм, що висвітлює паломництва як прообраз туризму, знайомить із основними туристичними пам'ятками релігійного значення в Україні та світі;

Узагальнення, під час якого учнівство систематизує набуті знання та уміння, а також розглядає значення релігій в XXI столітті.

Особливості організації освітнього процесу під час реалізації Програми полягають у створенні гнучкого та інклюзивного навчального середовища, яке відповідає віковим, соціальним і пізнавальним потребам учнівства. Передбачено можливість адаптації послідовності вивчення тем, прикладів і форматів діяльності відповідно до контексту класу, потреб громади та викликів сучасного суспільства.

Вчительство має академічну свободу у виборі джерел, методичних підходів і форм роботи для досягнення визначених результатів навчання з урахуванням принципів толерантності, об'єктивності та поваги до всіх релігійних традицій.

Курс може бути інтегрований у профільне навчання різних напрямів або реалізовуватися як окремий вибірковий компонент, що дає змогу формувати динамічні навчальні групи з урахуванням інтересів учнівства. Навчання передбачає поєднання традиційних форм (уроки, практичні заняття) із сучасними освітніми підходами – проєктною діяльністю, дослідженнями, роботою в цифровому середовищі та позакласними ініціативами.

Способи реалізації програми:

- *Аналіз та обговорення*: проведення дискусій, аналіз сучасних кейсів, розгляд конфліктних ситуацій із релігійним підґрунтям, порівняльний аналіз світоглядних відмінностей між релігіями.
- *Практична дослідницька діяльність*: проведення учнівських досліджень туристичного потенціалу релігійних об'єктів рідного краю.
- *Цифрова діяльність*: використання онлайн-платформ для отримання інформації.
- *Проєктна робота*: розробка туристичних маршрутів Україною.
- *Польові заняття та екскурсії*: відвідування релігійних організацій в регіоні, комунікація із представниками організацій, або з екскурсоводом (за можливості).
- *Інтерактивні формати*: мозкові штурми, дебати, круглі столи.

Такий підхід дає можливість учнівству не лише здобути знання про релігії, а й навчитися діяти у полірелігійному світі свідомо, критично оцінювати соціальні явища та взаємодіяти з іншими на засадах поваги, співпраці та відповідальності.

Основна частина

<i>Очікувані результати навчання</i>	<i>Пропонований зміст курсу</i>	<i>Види навчальної діяльності</i>
Вступ		
Пояснює особливості сприйняття перебігу, цінності часу різними спільнотами у різні історичні періоди. [12 ГЮ 1.1.1 -1 П] порівнює ресурсну базу та історичне значення окремих історико-географічних регіонів [12 ГЮ 2.2.1-2 П] виявляє відмінності інтерпретацій в історичних джерелах відповідно до їх місця, часу й обставин походження, авторства та мети створення. [12 ГЮ 3.1.1-1] оцінює відмінності в джерелах різного походження. [12 ГЮ 3.1.1-2] досліджує збіги й розбіжності між даними різних джерел і позиціями авторів. [12 ГЮ 3.2.2-1] характеризує засоби впливу інформації на громадську думку та суспільні настрої [12 ГЮ 3.3.2-2 П] систематизує соціальну та історичну інформацію (за самостійно обраними критеріями) у таблиці, діаграми, графіки тощо [12 ГЮ 4.1.1-1] оцінює історичні процеси на основі їх передумов, перебігу та результатів	Найбільші світові релігії. Монотеїстичні та політеїстичні релігії. Морально-етична складова релігії. Прозелітизм в різних релігіях. Космогонія в релігіях світу. Особливості, цінність та проблеми міфічної картини світу. Циклічне та лінійне сприйняття часу. Уявлення про творіння світу. Сучасне трактування космогонічних міфів віруючими. Центри зародження деяких релігій (іудаїзм, християнство, іслам, індуїзм, буддизм). Поняття «авраамічні релігії». Буддизм – умовність поняття, зв'язок із індуїзмом.	Аналітичні завдання: - Складання порівняльної таблиці авраамічних релігій та індуїзму і буддизму. - Складання карти «Центри зародження релігій та їхнє сучасне поширення». - Дослідження питання «Вплив довкілля в центрі зародження релігії на її світоглядні засади». Робота з джерелами - Аналіз тексту Символу віри (православна і католицька версія). Дискусії та обговорення - Диспут «Що таке релігія?» - Обговорення питань Чи є міф неправдою? Чи є язичництво синонімом політеїзму? - Круглий стіл «Різниця між уявленням про Бога в монотеїстичних релігіях та бога в політеїстичних». - Дискусія «Ставлення до християнських "семи смертних гріхів" в інших релігіях». Творчі проекти - Розробка інфографіки «Космогонічні міфи релігій світу»

<i>Очікувані результати навчання</i>	<i>Пропонований зміст курсу</i>	<i>Види навчальної діяльності</i>
[12 ГІО 4.1.3-1] пояснює взаємодію політичних, економічних, соціальних і культурних чинників у розвитку суспільства [12 ГІО 4.3.2-3] обґрунтовує необхідність захисту прав і гідності людини [12 ГІО 5.2.1-1] оцінює ідеології та діяльність політичних партій, суспільних рухів, організацій та їх роль у розвитку демократичного суспільства [12 ГІО 6.1.2-2] застосовує історичні знання для дослідження сучасних явищ, подій та процесів [12 ГІО 6.3.1-2 П]		- Колаж «Священні тексти». - Створення часолинії «Дерево християнства» (зображення різних деномінацій як відгалуження одного дерева). Дослідницькі активності - Дослідження питання «Що називають буддизмом?» - Мікродослідження: опитування учнів школи на знання відмінностей між деномінаціями християнства. - Написання есе «Жінки в ранній історії авраамічних релігій (дружини вітхозавітних патріархів, жінки-мироносиці, Хадіджа».
Тема 1. Релігії в сучасному світі		
Виявляє зв'язки між минулим і сучасністю (історичне значення факту), взаємовпливи історичних явищ і процесів, висловлює думку щодо ролі історичних осіб [12 ГІО 1.2.1-1] характеризує вплив історичних процесів на людину та спільноти [12 ГІО 1.2.1-3] окреслює геополітичний простір окремих державних і суспільних утворень минулого та сучасності [12 ГІО 2.1.1-1] визначає природні та соціальні фактори, що сприяли формуванню історико-	Роль релігій у формуванні та збереженні національної ідентичності. Ідентичність в Середньовіччі та в Новітній історії. Релігія у збереженні національної ідентичності шотландців, ірландців, греків, болгар, вірмен, євреїв, кримських татар. Розподіл Латинської Америки та іспаномовні країни та португаломовну Бразилію. Релігії на сучасній карті світу. Значення термінів «секуляризація», «клерикалізація».	Аналітичні завдання - Порівняння різноманіття власних ідентичностей та ідентичностей жителя Києва XI століття. - Пошук відповіді на питання «Чому в більшості країн Латинської Америки державна іспанська мова, а в Бразилії португальська?» - Складання порівняльної таблиці християнства, ісламу, іудаїзму, буддизму та індуїзму та ставлення цих релігій до споживання свинини, яєць, морепродуктів, цибулі та алкоголю.

<i>Очікувані результати навчання</i>	<i>Пропонований зміст курсу</i>	<i>Види навчальної діяльності</i>
географічних та економічних регіонів, кордонів держав, встановленню торговельних відносин, розгортанню процесів глобалізації [12 ГІО 2.2.1-1] оцінює відмінності в джерелах різного походження. [12 ГІО 3.1.1-2] зіставляє події, явища та процеси української та світової історії; визначає взаємовпливи між ними [12 ГІО 4.1.3-2] добирає та оцінює різноманітну інформацію щодо важливих суспільних питань [12 ГІО 4.2.1-2] доцільно застосовує поняттєвий апарат історії та соціальних наук [12 ГІО 4.3.1-1] пояснює взаємодію політичних, економічних, соціальних і культурних чинників у розвитку суспільства [12 ГІО 4.3.2-3] оцінює вплив належності до різних спільнот на власні погляди, цінності, громадянську позицію і поведінку [12 ГІО 5.1.1-1] пояснює способи реалізації та механізми захисту власних прав у демократичний та законний спосіб [12 ГІО 5.2.1-2]	Релігійні символи на прапорах країн світу. Вплив релігій на сільське господарство.	- Складання схеми взаємозв'язків «Вплив релігій на сільське господарство». Дискусії та обговорення - Дискусія «Найбільш клерикалізовані та секуляризовані країни світу – чи варто Україні рухатись в якомусь з даних напрямків?» - Обговорення впливу авраамічних релігій на законодавство України. Круглий стіл «Національні релігії». Творчі проекти - Створення асоціативного куща (далі варіанти на вибір): «шотландець XIX ст.», «ірландець XIX ст.», «грек XIX ст.», «болгарин XIX ст.», «вірменин XIX ст.», «єврей-ашкеназі XIX ст.», «кримський татарин XIX ст.». - Написання есе «Вимоги до релігійної приналежності правителя держави в країнах світу». - Схематичне зображення асоціативного куща на тему (на вибір): «Релігійні символи на державних прапорах Європи»; «Ісламські символи на державних прапорах Азії»; «Релігійні, не ісламські символи на державних прапорах Азії». Дослідницькі активності

<i>Очікувані результати навчання</i>	<i>Пропонований зміст курсу</i>	<i>Види навчальної діяльності</i>
установлює залежності між розвитком демократії, дотриманням прав людини у державах та добробутом їх населення [12 ГІО 6.1.1-3] характеризує зв'язки між глобальними, державними та місцевими проблемами [12 ГІО 6.2.1-1 П] характеризує стан суспільства та прогнозує напрямки політичних, економічних, соціальних процесів, геополітичних змін [12 ГІО 6.3.1-1 П]		- Тест «Вгадай домінуючу релігію в країні за репортажними фотографіями» з подальшим аналізом результатів. Практичні активності - Пошук продуктів, маркованих як кошерні та халальні у місцевому супермаркеті.
Тема 2. Релігії та сучасні міжнародні конфлікти		
Виявляє зв'язки між минулим і сучасністю (історичне значення факту), взаємовпливи історичних явищ і процесів, висловлює думку щодо ролі історичних осіб [12 ГІО 1.2.1-1] характеризує вплив історичних процесів на людину та спільноти [12 ГІО 1.2.1-3] Розробляє моделі альтернативного історичного розвитку. [12 ГІО 1.3.2-2 П] окреслює геополітичний простір окремих державних і суспільних утворень минулого та сучасності [12 ГІО 2.1.1-1] характеризує геополітичне становище в минулому і тепер на теренах України та її історичного оточення [12 ГІО 2.1.1-3]	Географія конфліктів із релігійним підґрунтям. Мапа релігій Балканського півострова. Протистояння сунітів і шиїтів на Близькому Сході сьогодні. Відносини між Ізраїлем та іншими країнами Близького Сходу. Азербайджано-вірменські конфлікти. Проблеми релігійної ворожнечі в країнах Східній Азії. Використання релігій для експансійних ідеологій. Вплив колоніальної політики європейських країн XVI-XIX століть на сучасну політичну карту світу. Доктрина «Явного Призначення» («Manifest Destiny»). Вплив мусульманської експансії Середніх віків на сучасну карту світу.	Аналітичні завдання - Схематичне зображення асоціативного куша на тему «Конфліктні питання між релігіями». - Пошукова робота «Доктрина Явного Призначення у формуванні кордонів США». - Складання інтелект-карти «Концепція "Третього Риму": від Середньовіччя до виправдання нападу на Україну». Дискусії та обговорення - Дискусія «Чи є поміж найбільш поширених релігій «релігії добра» та «релігії ненависті?» - Обговорення «Чи правильне твердження: релігії існують виключно для керування людьми?» - Круглий стіл «Що потрібно для ворожнечі?»

Очікувані результати навчання	Пропонований зміст курсу	Види навчальної діяльності
обґрунтовує необхідність дотримання прав людини у громадському просторі, розпізнає їх порушення та дискримінацію [12 ГІО 2.3.2-2] виявляє відмінності інтерпретацій в історичних джерелах відповідно до їх місця, часу й обставин походження, авторства та мети створення. [12 ГІО 3.1.1-1] виявляє й оцінює інформаційні маніпуляції й пропаганду, ідентифікує упереджені погляди та припущення у джерелах інформації. [12 ГІО 3.2.2-2] визначає ідеологічну спрямованість джерела та оцінює його з погляду забезпечення прав людини та суспільних інтересів [12 ГІО 3.3.2-1 П] верифікує судження з використанням кількох джерел інформації [12 ГІО 4.2.1-1] реконструює історичну ситуацію на основі зібраних фактів з урахуванням різних інтерпретацій [12 ГІО 4.3.1-2] оцінює вплив належності до різних спільнот на власні погляди, цінності, громадянську позицію і поведінку [12 ГІО 5.1.1-1] оцінює власну громадянську позицію, стереотипи, упередження і чинники впливу на їх формування	Релігійна складова загарбницької політики Росії. «Ідеологія Третього Риму» – історія та сучасне застосування. Візантійське вчення симфонії церкви і держави у сучасному світі. Роль РПЦ у формуванні загарбницької ідеології Росії.	- Диспут «РПЦ в загарбницькій політиці Росії: одна із складових чи ідейна натхненниця?» Творчі проекти - Створення колажу на тему «Релігійна складова в сучасних конфліктах у Східній Азії». - Написання есе на тему Гасло «З нами Бог» у загарбницькій політиці європейських держав ХХ-ХХІ століття. - Укладання блок-схеми «Союзи та конфлікти між країнами Близького Сходу». - Створення контурної карти «Конфлікти з міжрелігійною складовою у ХХІ столітті». - Укладання пам'ятки «Країни в яких іншівірці ризикують». Медіа-активності - Огляд і критика виступів кліриків РПЦ в питанні міжнародної політики.

<i>Очікувані результати навчання</i>	<i>Пропонований зміст курсу</i>	<i>Види навчальної діяльності</i>
[12 ГІО 5.1.1-2 П] обґрунтовує необхідність захисту прав і гідності людини [12 ГІО 5.2.1-1] доводить негативний вплив соціальних упереджень на забезпечення миру, стабільності, прав людини [12 ГІО 5.3.2-1 П] розпізнає виклики сучасних демократій [12 ГІО 6.1.1-4] пояснює важливість обмеження насильства в умовах збройного конфлікту та невідворотності покарання за воєнні злочини [12 ГІО 6.3.2-2]		
Тема 3. Релігії і туризм		
Характеризує вплив історичних процесів на людину та спільноти [12 ГІО 1.2.1-3] виявляє тенденції розвитку суспільства, характерні для певної епохи/періоду [12 ГІО 1.3.2-1] характеризує сприйняття народами свого місця в історії [12 ГІО 2.2.1-1 П] відстоює думку щодо необхідності облаштування громадського простору свого міста/села/селища та протидії порушенням правил поведінки в громадських місцях [12 ГІО 2.3.2-1]	Паломництво як прообраз туризму. Пам'ятка туристу. Релігійні обмеження в кухні різних країн. Найбільші релігійні свята країн світу. Вихідні дні. Релігійна складова в пам'ятках з переліку Нових чудес світу: Тадж-Махал, статуя Христа спасителя, Чичен-Іца, єгипетські піраміди, Айя-Софія, Кійомідзудера. Релігійні споруди на туристичних маршрутах України. Православні та греко-католицькі святині України. Відомі синагоги та єврейські кладовища	Аналітична робота - Створення карти світу «Вихідні дні та основні релігійні свята». - Створення календаря туристичних поїздок «Релігійні свята світу». - Пошук прикладів заохочення до паломництва в релігіях світу. Дискусії та обговорення - Круглий стіл «Релігійне паломництво у витоках туризму». - Дискусія «Сучасні християнські паломництва – продовження традиції чи новотвір?» Творчі проекти

Очікувані результати навчання	Пропонований зміст курсу	Види навчальної діяльності
оцінює джерела відповідно до заданих критеріїв для встановлення їх автентичності [12 ГІО 3.3.1-1] пояснює вплив трансформації соціокультурних цінностей на трактування історичної інформації [12 ГІО 3.3.2-3 П] оцінює історичну постать, сучасника, окрему соціальну групу, народ як суб'єктів історичного процесу [12 ГІО 4.3.2-1] пояснює взаємодію політичних, економічних, соціальних і культурних чинників у розвитку суспільства [12 ГІО 4.3.2-3] доводить та ілюструє прикладами цінність інклюзії різних груп і різноманітності в суспільстві [12 ГІО 5.3.1-1] висловлює аргументовану думку щодо різних аспектів громадсько-політичного життя в Україні та світі [12 ГІО 6.3.1-1]	України. Рештки стародавніх релігійних об'єктів на туристичній карті України.	- Створення туристичної мапи (на вибір) «Печерні монастирі України», «Християнські святині України», «Єврейська Україна». - Укладання пам'ятки відвідувачам «Особливості халяльного ресторану» або «Особливості ресторану кошерної кухні». - Створення туристичного проспекту «Ви маєте це побачити!» із описом релігійного свята. - Написання есе про туристичний об'єкт України, який варто відвідати для знайомства із православ'ям, греко-католицизмом або іудаїзмом (на вибір). Медіа-активності - Перегляд і обговорення відео із тревел-блогів в яких показано відвідування релігійних свят. - Створення короткого відео (на вибір): Тадж-Махал; статуя Христа спасителя; Чичен-Іца; єгипетські піраміди; Айя-Софія; Кійомідзудера. - Аналіз додатків на смартфон для подорожі по Каміно. Практичні активності - Відвідування місцевої туристичної пам'ятки, пов'язаної із релігією.
Узагальнення		

<i>Очікувані результати навчання</i>	<i>Пропонований зміст курсу</i>	<i>Види навчальної діяльності</i>
Визначає тривалість (хронологічні межі) історичних явищ і процесів [12 ГІО 1.1.2-1] характеризує сприйняття народами свого місця в історії [12 ГІО 2.2.1-1 П] усвідомлено бере участь в облаштуванні громадського простору у своєму місті/селі/селищі [12 ГІО 2.3.2-1 П] виявляє чинники, які впливають на інтерпретацію історичної та суспільної інформації [12 ГІО 3.3.2-1] систематизує соціальну та історичну інформацію (за самостійно обраними критеріями) у таблиці, діаграми, графіки тощо [12 ГІО 4.1.1-1] порівнює історичні факти й артефакти за самостійно визначеними для цього критеріями [12 ГІО 4.1.2-1 П] долучається до створення проєктів рішень, спрямованих на подолання дискримінації [12 ГІО 5.3.2-2] характеризує зв'язки між глобальними, державними та місцевими проблемами [12 ГІО 6.2.1-1 П]	Релігії і світ ХХІ століття.	Підсумкові портфоліо - Есе (на вибір) «Вплив християнства на сучасний світ», «Вплив ісламу на сучасний світ» або «Вплив буддизму на сучасний світ». - Створення колажу «Різноманіття релігій світу». - Презентація «Туристичні маршрути Європи в світі без релігій».